

Fenomén dnešní doby: **AGRESIVITA**

PhDr. Martin Dolejš, Ph.D.

a

Mgr. Jaroslava Suchá

PhDr. Ondřej Skopal

Mgr. Lucie Vavrysová

Abstrakt

Přednáška bude pojednávat o jednom velmi významném psychologickém fenoménu, který je lidská agresivita. Každý člověk má v sobě určitou míru agresivity, kterou využívá k různým věcem a v různých situacích. Buď jí jedinec aplikuje při ochraně sebe, svého majetku či jiných, nebo prostřednictvím jí něco pro sebe získává, a nebo jí využívá jako prostředek pro překonání překážek, redukci něčeho nepříjemného či pro vlastní zábavu. V adolescenci může být prostředkem pro získání určité pozice ve vrstevnické skupině či prosazení vlastních zájmů nebo jako činnost, která má přinášet zábavu. Ústní sdělení poskytne vhled do teoretického backgroundu sledovaného fenoménu – co je agrese a agresivita, jaké jsou teoretické koncepty tohoto fenoménu, účel agresivity a agrese v lidském životě a další významné informace. Autoři tohoto příspěvku podbarví teoretické poznatky o agresivitě výsledky z rozsáhlých výzkumných projektů, do kterých bylo zapojeno několik tisíc českých žáků a studentů. Pro měření agresivity byly využity dva diagnostické nástroje Škála agresivity Dolejš, Suchá a Skopal (SADSS) a The Buss & Perry Aggression Questionnaire (BPAQ). Bylo zjištěno, že významné genderové rozdíly byly ve faktorech fyzická agresivita, hněv a v celkové agresivitě. Fyzické agresivní chování a hněv je v kladném vztahu s impulzivitou. Hostilitu můžeme předpokládat u jedinců, kteří jsou úzkostnější a depresivnější. Přednáška nabízí pro výzkum a praxi využitelné informace. Odborníci je mohou využít při plánování primární prevence, při hledání vztahů mezi psychologickými fenomény nebo při realizaci výzkumných projektů zaměřených na adolescenty.

Co je agrese?

- Cíleně zaměřené chování, které je směřované proti sobě samému, proti jiné osobě nebo objektu.
- Následkem agrese je poškození nebo zranění, a to jak fyzické, tak psychické.
- Agrese je výsledkem kombinace několika prvků: a) **biologických** – například: množství vylučovaných hormonů – serotonin, dopamin; b) **psychologických** – například: míra osobnostního rysu agresivita (primárně), impulzivita, citová tvrdost; c) **sociálních** – například: vliv nevhodné skupiny vrstevníků, společenské dění a d) **duchovních** – například: stupeň víry v lidské dobro, láska ke všemu živému.
- Dle Americké psychologické asociace (2002, nestránkováno) je agrese „**chování, které způsobuje duševní nebo fyzické zranění jiné osoby**“
- Colman (2009, 18) v Psychologickém slovníku uvádí, že agrese je „*chování, jehož hlavní nebo jediný účel či význam je zranit jiného člověka nebo organizmus, ať fyzicky nebo psychicky.*“

Co je agresivita?

- Tendence k agresivnímu a násilnému chování, **jedná se o rys osobnosti**, který podmiňuje agresivní chování v různých situacích.
- Agrese pak je již konkrétní projev této vnitřní dispozice.
- Dle Vágnerové (2004, 28) se jedná o „**tendenci, pohotovost k násilnému způsobu reagování.**“
- Určitou mírou agresivity **disponuje každý z nás.**
- Vysoká míra agresivity s sebou v běžném životě přináší komplikace či vážnější obtíže.
- Člověk s vysokou úrovní agresivity bude náchylný na různé situace reagovat **podrážděně, agresivně a útočně**, současně bude mít také **problémy se sebeovládáním**, takže agresivní reakce je mnohdy nasnadě.

Podoby agresivního chování

Hněv

- emoci, která je nepřátelská a averzivní.
- hněv nabývá různé intenzity a může být zaměřený na okolní prostředí, ale může být orientovaný také i na sebe sama (Kast, 2010).
- **„emocionální stav, který se skládá z pocitů napětí, rušení, iritace nebo vzteku a je spojen s aktivací autonomního nervového systému“** (Stuchlíková, Man & Spielberger, 1994, 221).

Hostilita

- **„nepřátelský postoj vůči sobě nebo jiným osobám“** (Hartl & Hartlová, 2004, 195).
- hostilita je považována za kognitivní komponentu chování a je možné ji definovat pocity zášti, nespravedlnosti nebo nepřátelství (Buss & Perry, 1992).

Násilí

- **„úmyslné užití fyzické moci nebo síly k vyhrožování nebo skutečnému konání proti sobě, jiným osobám nebo proti skupině či komunitě, které má určitý výsledek nebo má vysokou pravděpodobnost zranění, smrti, psychického ublížení, narušeného vývoje nebo deprivace.**
- **násilí se děje v rovině interpersonální (mezi osobami), dále může být zaměřené na sebe (suicidium nebo jiné formy sebepoškozování) a třetí formou je násilí kolektivní (nastává mezi skupinami)“** (WHO, 2016)

Asertivita

- jedná se o **schopnost prosazovat se**, a to společensky uznávaným a potřebným způsobem (Fischer & Škoda, 2009).

Rozdělení agrese

- Instrumentální vs. emocionální
- Mezdruhová vs. vnitrodruhová
- Benigní vs. maligní
- Fyzická vs. verbální
- Pasivní vs. aktivní
- Přímá vs. nepřímá
- Proaktivní vs. reaktivní

Teorie agrese

- **Psychoanalytické koncepce**
 - Freud (pud smrti)
- **Instinktiviské teorie**
 - Tinbergenen, Lorenz (zachování života a druhu)
- **Frustrační teorie agrese**
 - Dollard, Doob, Miller, Mowrer, Sears (důsledek frustrace)
- **Humanistický koncept**
 - Fromm (motivace – k životu, k destrukci)
- **Teorie sociální učení**
 - Bandura (determinovaná učením a vychází z repertoáru člověka)
- **Biologické faktory agrese**
 - Mozková kůra a limbický systém

Adolescence

- adolescence je doba, kdy se z dítěte stává dospělý člověk
- nastávají **změny** téměř ve všech oblastech: **fyzické, psychické, sociální i spirituální**
- Americká psychologická asociace termínem adolescence označuje celé období dospívání od 10 do 19 let
- souhrn vývojových úkolů, které jsou pro adolescenci typické, zahrnuje mezi ně:
 - přijetí vlastního těla,
 - kognitivní vybavení a schopnost využívat intelektový potenciál v běžném životě,
 - utváření a udržování vrstevnických vztahů,
 - modifikace vztahů k dospělým,
 - směřování k ekonomické nezávislosti (volba povolání, představa budoucí profese),
 - příprava na partnerský a rodinný život,
 - rozvoj intelektuální, emocionální a interpersonální oblasti ve vztahu ke společnosti,
 - ponětí o prioritách v dospělosti (styl života, osobní cíle)
 - upřesnění hierarchie hodnot a upevnění postoje ke světu.

Výzkumné soubory

Pohlaví – gymnázia	N platných	Průměr	Minimum	Maximum	Sm.odch.
Chlapci	968	17,02	15,00	19,00	1,05
Dívky	1419	16,94	15,00	19,00	1,05
Chlapci a dívky	2387	16,97	15,00	19,00	1,05

Pohlaví – ZŠ a 8leté G	N platných	Průměr	Minimum	Maximum	Sm.odch.
Chlapci	2000	13,06	11,00	15,00	1,25
Dívky	2179	12,93	11,00	15,00	1,23
Chlapci a dívky	4179	12,99	11,00	15,00	1,24

Jak to je u našich adolescentů

- Základní výsledky BPAQ – druhý stupeň zš a nižší víceletá gymnázia

	Chlapci průměr	Dívky průměr	Statistická významnost (p)	Chlapci směrodatná odchylka (SD)	Dívky směrodatná odchylka (SD)
Verbální agresivita	15,79	15,22	0,001	3,80	3,88
Hostilita	24,17	24,88	0,001	5,93	6,10
Fyzická agresivita	24,30	19,22	0,001	7,26	7,18
Hněv	18,51	18,68	0,317	5,42	5,29

	Základní školy průměr	Gymnázia průměr	Statistická významnost (p)	Základní školy směrodatná odchylka (SD)	Gymnázia směrodatná odchylka (SD)
Verbální agresivita	15,48	15,50	0,890	3,87	3,83
Hostilita	24,96	23,99	0,001	6,13	5,85
Fyzická agresivita	22,42	20,56	0,001	7,72	7,43
Hněv	18,84	18,28	0,001	5,27	5,44

Jak to je u našich adolescentů

- Základní výsledky BPAQ - gymnazisté

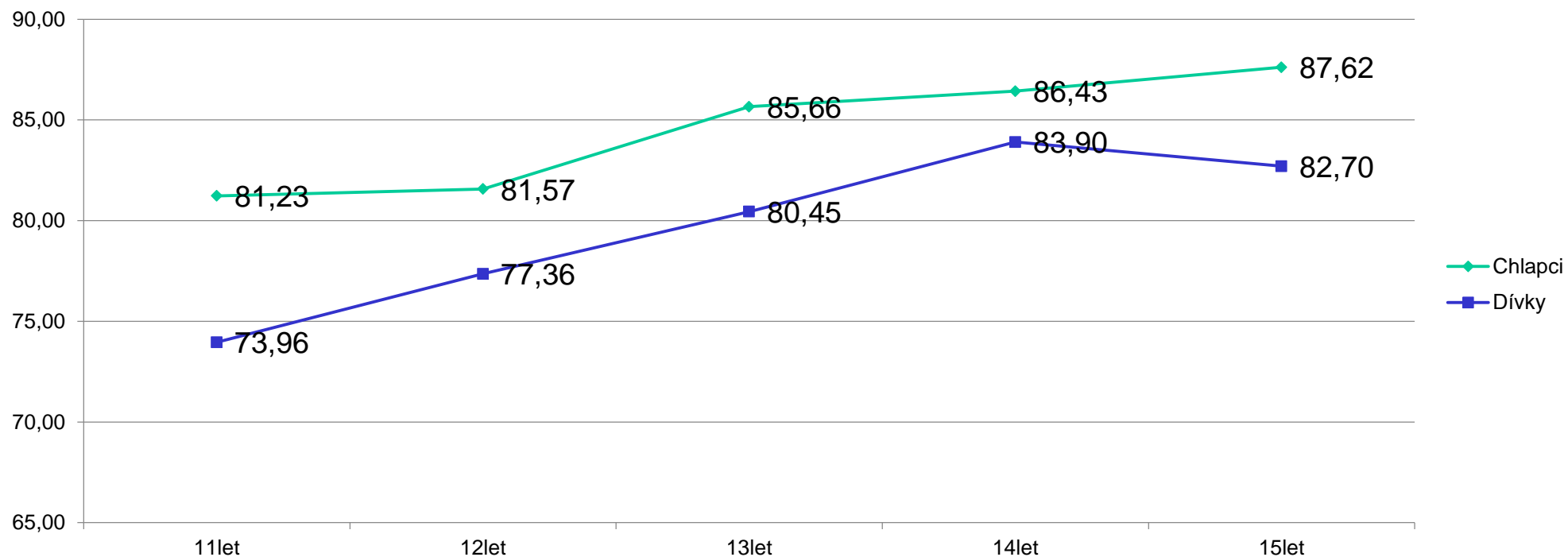
Výzkumné studie	Fyzická agresivita	Verbální agresivita	Hněv	Hostilita	Celá metoda
Dolejš, Suchá, Skopal & Vavrysová (2015)*	.83	.63	.71	.68	.84
Dolejš et al.(2014)	.86	.66	.74	.61	neuveďeno
Buss & Perry (1992)	.85	.72	.83	.77	.89
Čerešník & Dolejš (2013)	.79	.64	.69	.60	neuveďeno
Demirtaş Madran (2013)	.78	.48	.76	.71	.85

	Celkem	Počet dle pohlaví	M	SD	t-test	p (<)	d
Fyzická agresivita	2380	chlapci 965	23,04	7,19	18,04	0,001	0,75
		dívky 1415	18,03	6,24			
Verbální agresivita	2385	chlapci 967	16,45	3,59	4,50	0,001	0,19
		dívky 1418	15,77	3,61			
Hněv	2381	chlapci 966	19,26	5,20	-5,83	0,001	-0,24
		dívky 1415	20,52	5,17			
Hostilita	2384	chlapci 967	23,43	5,36	-3,78	0,001	-0,16
		dívky 1417	24,29	5,50			

Jak to je u našich adolescentů

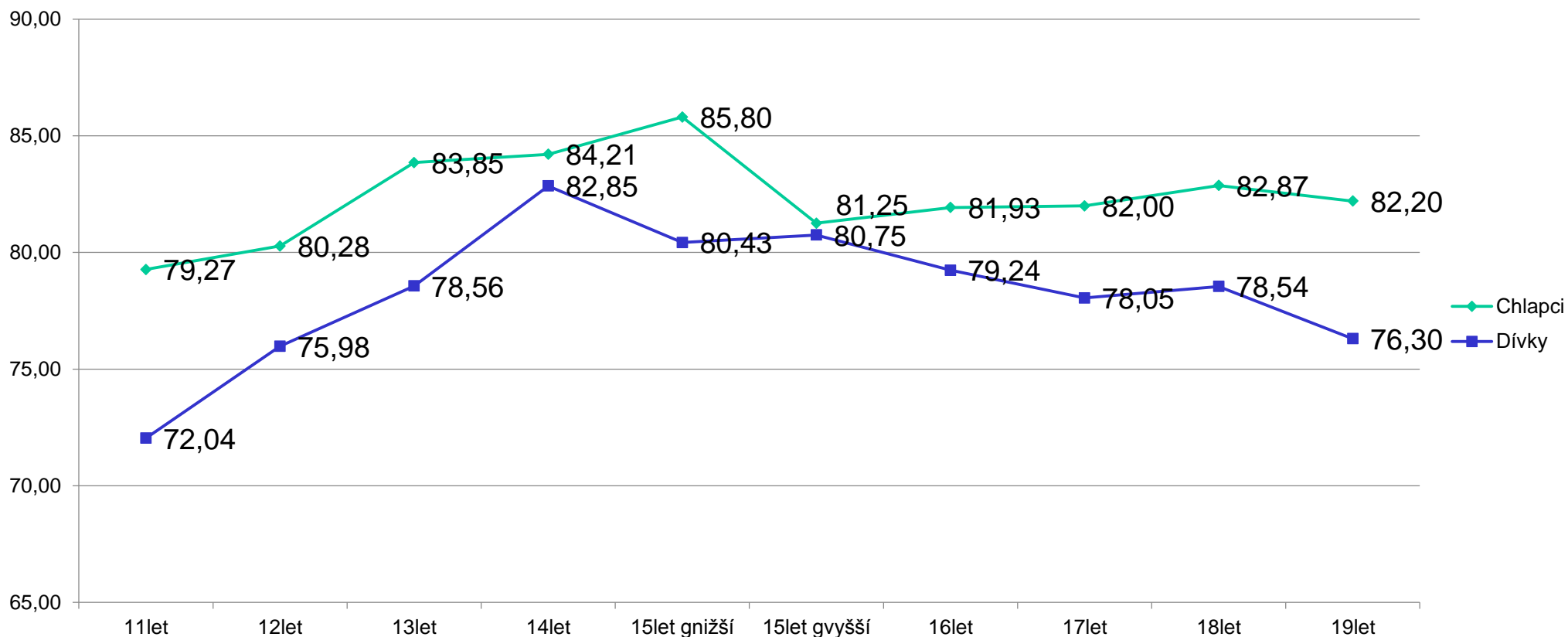
- BPAQ
- Adolescenti 11-15 let (gymnázia + zš)

Jak to je u našich adolescentů

- BPAQ
- Gymnazisté od 11 do 19 let – dva soubory

Jak to je u našich adolescentů

- Základní výsledky SADSS – gymnazisté
- Hněv a hostilita nevykazují tak velké rozdíly ani v SADSS ani v BPAQ

	Muži	Ženy	SD muži	SD ženy
Fyzická agresivita	22,94	18,11	6,80	5,62
Hněv	28,12	29,29	7,56	7,36
Hostilita	11,10	10,87	2,78	2,75
Celkem agresivita	62,10	58,26	13,79	12,60

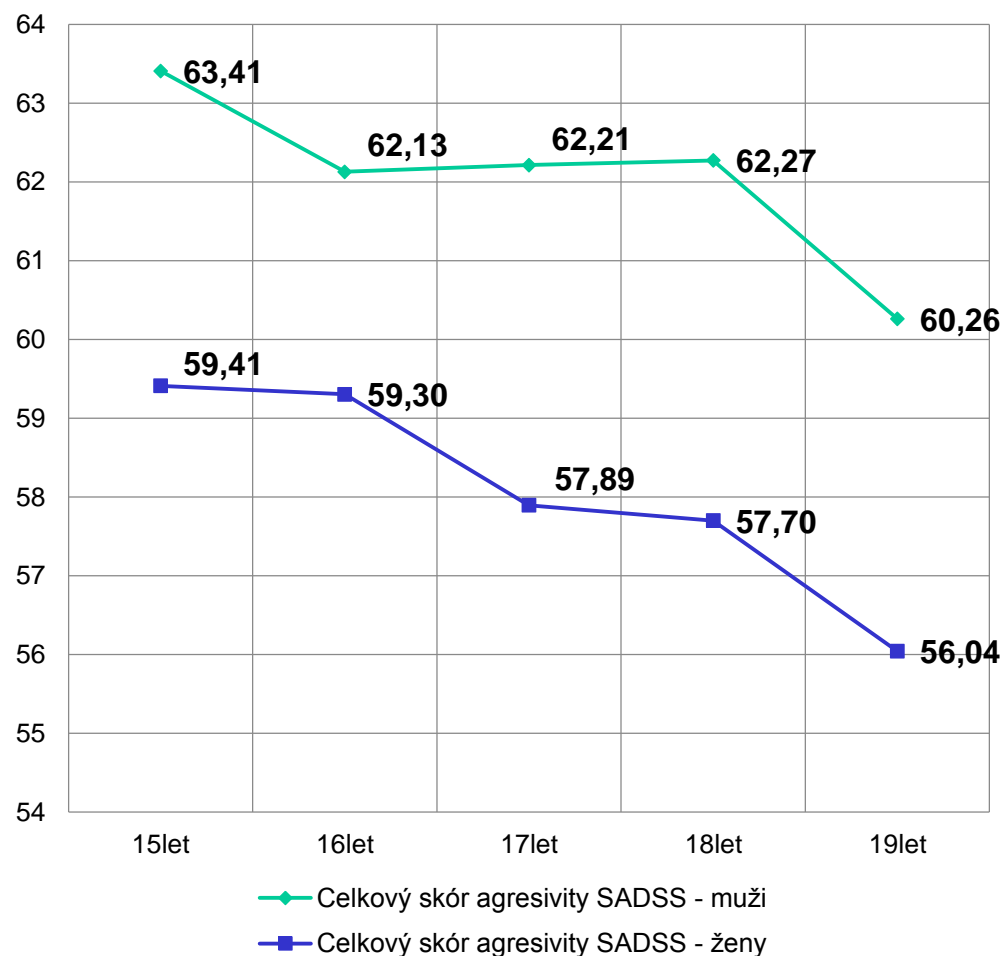

Jak to je u našich adolescentů

Škála agresivity Dolejš, Suchá a Skopal

Nejslabším faktorem, co do velikosti Cronbachova alfa, je faktor hostilita, kdy byla naměřena hodnota .80. Nejvyšší hodnoty byly zjištěny v celkovém skóre agresivity a ve faktoru hněv (oba – .92). Cronbach alfa u fyzické agresivity byla na hodnotě .89.

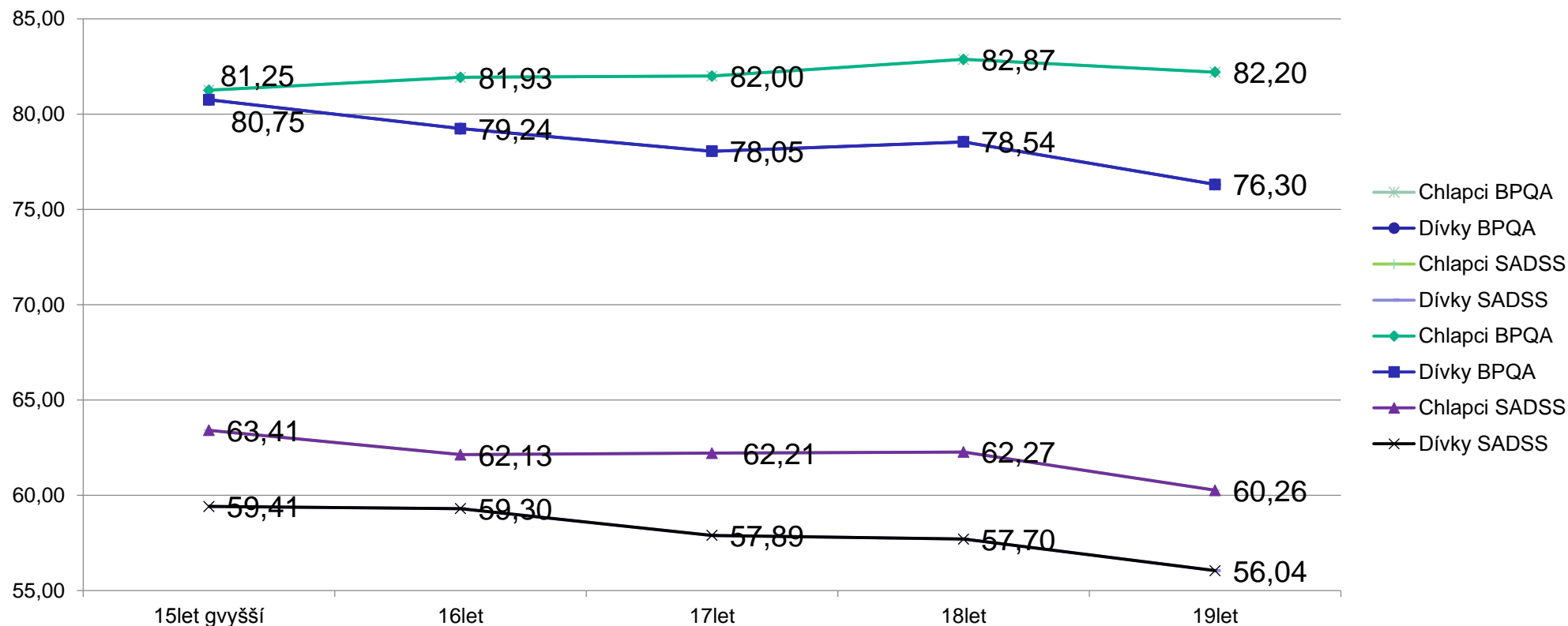
Významné rozdíly byly nalezeny ve faktorech fyzická agresivita, hněv a v celkové agresivitě, a to na hodnotě 0,001. Statisticky nevýznamný rozdíl byl u faktoru hostilita, ale přibližoval se k hodnotě $p = 0,05$. Statisticky zajímavé rozdíly mezi věkovými kohortami nebyly nalezeny.

Jak to je u našich adolescentů

- Vývoj SADSS a BPQA
- Gymnazisté

Jak to je u našich adolescentů

Škála agresivity Dolejš, Suchá a Skopal

Nejtěsnější kladný vztah má depresivita s hostilitou, $r = .59$.

Hostilita je také v těsném vztahu s úzkostností, $r = .57$.

Dalšími významnými vztahy jsou impulzivita vs. hněv a impulzivita vs. fyzická agresivita. Vztah mezi impulzivitou a obecnou mírou agresivity je ve středně silném vztahu ($r = .57$). Nebyl nalezen žádný vztah mezi fyzickou agresivitou a úzkostností.

Proměnné	Fyzická agresivita SADSS	Hněv SADSS	Hostilita SADSS	Celkový skór agresivity SADSS
Sebeúcta RŠS	.02	-.19***	-.36***	-.18***
Sebesnižování RŠS	-.07***	.25***	.43***	.20***
Celkové skóre RŠS	.05***	-.25***	-.44***	-.21***
SIDS	.42***	.51***	.34***	.57***
Abúzus VRCHA	.19***	.17***	-.01	.19***
Delikvence VRCHA	.25***	.15***	.09***	.23***
Šikana VRCHA	.26***	.20***	.31***	.31***
Celkové skóre VRCHA	.30***	.22***	.12***	.29***
SUDS	.01***	.36***	.57***	.33***
SDDSS	.17***	.40***	.59***	.43***

SADSS vs BPAQ

	Verbální agresivita BPAQ	Fyzická agresivita BPAQ	Hněv BPAQ	Hostilita BPAQ	Celkový skór agresivity BPAQ
Fyzická agresivita SADSS	.31***	.83***	.33***	.14***	.63***
Hněv SADSS	.45***	.43***	.81***	.41***	.74***
Hostilita SADSS	.22***	.19***	.30***	.62***	.47***
Celkový skór agresivity SADSS	.45***	.69***	.68***	.43***	.82***

V tisku

AGRESIVITA, DEPRESIVITA, IMPULZIVITA A SEBEHODNOCENÍ U ČESKÝCH ADOLESCENTŮ

Jaroslava Suchá, Martin Dolejš

AGRESIVITA U ČESKÝCH ADOLESCENTŮ

Martin Dolejš, Jaroslava Suchá, Ondřej Skopal,
Lucie Vavrysová

**Knihy budou vydané do konce roku 2016 – ve
Vydavatelství UP**

<http://www.vydavatelstvi.upol.cz/>

Tato odborná monografie pojednává o jednom z velmi významných psychologických fenoménů a tím je fyzická agrese a agrese. Kvalitě čtenář má v sobě určitou míru agrese, kterou využívá k různým účelům a v různých situacích. Bude jí jednoduše aplikuje při svržení abse, usazení nebo selhání majetku. Agrese může být také prostředkem pro získání něčeho nebo je využívána při překonání překážek, redukci něčeho nepřijemného či pro vlastní zálibu.

V adolescenci může být nástrojem pro získání určité pozice ve vztazích skupin či pro dosažení vlastních zájmů nebo jako cíl samotný. Čtenář této knihy získá vhled do teoretického backgroundu sledovaného fenoménu – co je agrese a agrese, jaké jsou teoretické koncepty tohoto fenoménu, jaké je úložiště agrese a jaké jsou faktory a další podstatné informace. Sledovanému fenoménu je již řadu let v české literatuře věnována pozornost, která se soustředí především na popis výskytu agrese a agrese a je spíše empirická. Kvalita přehledu vědomí poskytuje vhled do již realizovaných dimenzí a metodologických výzkumných projektů, které využívají pro měření agrese a agrese různé psychologické nástroje. Tematicky jsou v rámci celostátního sledování tohoto fenoménu mezi autory publikováni výsledky a čtenář pro přehled získá detailní vhled do metodologické dispozitivní agrese čtenář. Autovi této knihy podávají teoretické koncepty a odborné informace ruského vědeckého světa, do které byly zapojeny více než dva tisíce studentů a studentek českých gymnázií. Pro měření agrese byly využity dva diagnostické nástroje – Škála agrese Dolejš, Suchá a Skopal (SAOS) a Dotazník agrese Buse a Perreho. Bylo zjištěno, že významné genderové rozdíly byly ve fyzické fyzické agresivitě, hbité a v celkové agresivitě. Z pohledu provaznosti některých osobnostních rysů jsou statisticky významné významné vztahy fyzické agrese čtenář a hbité je v každém vztahu s impulzí. Vlastní měření předpokládá i jedinec, kteří jsou důležitější, depresivnější. Kvalita radit i další pro výzkum a pro praktické využití informací. Odlišnosti je vztahy, zejména při sledování agrese čtenář, při sledování vztahů mezi psychologickými fenomény nebo při realizaci výzkumných projektů zaměřených na adolescenty.

AGRESIVITA
U ČESKÝCH
ADOLESCENTŮ

Martin Dolejš a kol.

AGRESIVITA U ČESKÝCH ADOLESCENTŮ | Martin Dolejš a kol.

Monografie se primárně zabývá fenoménem agrese a jejími souvisejícími s depresivitou, impulzí a sebehodnocením a doplněných mezi 19 lety. Z celkové sledované populace bylo do výzkumu vybráno zhruba 2700 respondentů ze vzájemně každého kraje ČR, jednalo se tak o 2,75 % celkové populace.

Všichni respondenti omezení byly používány na základě tří psychologických nástrojů: Dotazník agrese Buse a Perreho (BPR) agrese byla měřena dvěma dimenzemi: tzv. fyzická agrese – verbální, fyzická agrese, hbité, hbité, Škála agrese Dolejš, Suchá a Skopal (SAOS) a Škála impulzí Dolejš a Skopal (SDI) a Rosenbergova škála sebehodnocení (RSES) Šamp, Osvěta, 1994.

Mezi hlavní zjištění patří statisticky významné vztahy mezi dimenzemi agrese ve všech sledovaných proměnných. Výsledky ukazují, že dívky vykazují větší depresivitu, hbité a více se hbité. Chlapci mají větší sebehodnocení, jsou více fyzicky a verbálně agresivní a také z hlediska celkového profilu agrese vykazují větší hodnoty.

Při analýze vzájemných vztahů (viz na stránce 100) mezi sledovanými osobnostními charakteristikami se jako nejvýznamnější projevily negativní vztahy mezi impulzí (r = -50), další významné vztahy je pozitivní mezi celkovou agresivitou a depresivitou (r = 53) a v případě dívek negativní vztahy mezi celkovou agresivitou a hbitou (r = -48).

Mezi silnější příčiny této práce patří objasnění skutečnosti, že jedinec, který hodí výkonem vysokou impulzí, určitou míru agrese a nízké sebehodnocení, měřeno používané za účelem v analýzách a agrese v tendenci. Uvedené výsledky mohou být využity odborníky zabývajícími se agrese a vědeckého hlediska, ale mohou ovlivnit i práci těch, kteří se doplněnými věnovali ve své každodenní práci.

AGRESIVITA, DEPRESIVITA, SEBEHODNOCENÍ A IMPULZIVITA U ČESKÝCH ADOLESCENTŮ | Jaroslava Suchá, Martin Dolejš

Jaroslava Suchá, Martin Dolejš

AGRESIVITA,
DEPRESIVITA,
SEBEHODNOCENÍ,
A IMPULZIVITA
U ČESKÝCH
ADOLESCENTŮ

Psychodiagnostické metody

Pro ČR:

Dolejš, Skopal – Škála impulzivity
Dolejš, Skopal – Škála úzkostnosti
Dolejš, Skopal – VRCHA
Dolejš, Miovský, Řehan – SURPS
Dolejš – HSPQ – nové populační normy

Připravujeme:

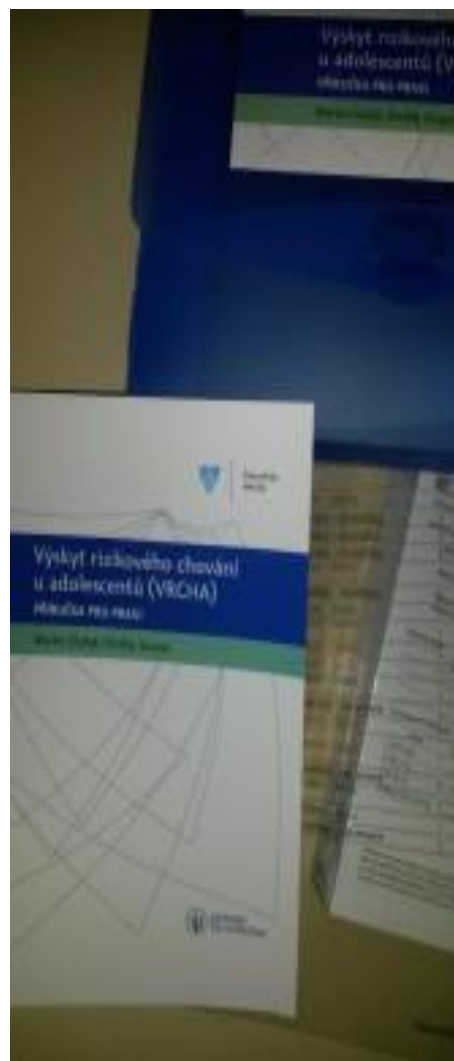
Škálu agresivity
Škálu depresivity

Pro SK:

Čerešník, Dolejš, Skopal – Škála impulzivity

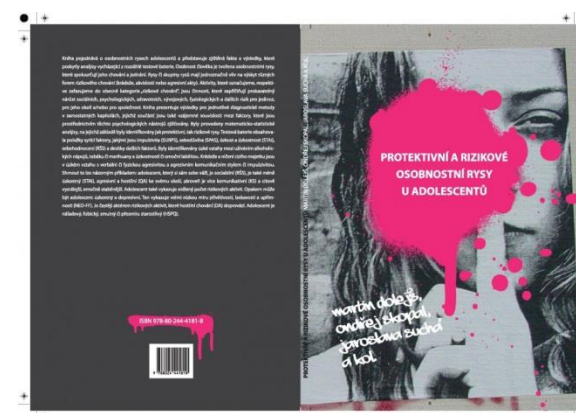
Bližší informace na:

<http://psych.upol.cz/vyzkum/psychodiagnosticke-nastroje/>

Vybrané publikace (<http://psych.upol.cz/vyzkum/klicove-publikace/>)

- Dolejš, M. (2010). Efektivní včasná diagnostika rizikového chování u adolescentů. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- Dolejš, M., Skopal, O., Suchá, J., Cakirpaloglu, P., & Vavrysová, L. (2014). Protektivní a rizikové osobnostní rysy u adolescentů. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- Dolejš, M., Suchá, J., Skopal, O., Vavrysová, L. (2016). Agresivita u českých adolescentů. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- Skopal, O., Dolejš, M. & Suchá, J. (2014). Vybrané osobnostní rysy a rizikové formy chování u českých žáků a žákyň. Olomouc: Univerzita Palackého.
- Suchá, J., Dolejš, M. (2016). Agresivita, depresivita, impulzivita a sebehodnocení u českých adolescentů. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- Štefková, I., Dolejš, M. (2016). Resilience u adolescentů v nízkoprahových zařízeních pro děti a mládež. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- Zemanová, V. & Dolejš, M. (2015). Životní spokojenost, sebehodnocení a výskyt rizikového chování u klientů nízkoprahových zařízení pro děti a mládež. Olomouc: Univerzita Palackého.

KATEDRA
PSYCHOLOGIE
FILOZOFICKÉ FAKULTY UP

Děkuji
za pozornost

